

1970–1988 Yılları Arasında “Türk Hemşireler Dergisi”nde Yayınlanan Makalelerin İncelenmesi*

Analysis of Articles Published in the “Turkish Nurses Journal” Between 1970-1988

Seyhan Demir Karabulutⁱ, Sibel Erkal İlhanⁱⁱ

ⁱDr. Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik AD., <https://orcid.org/0000-0001-5473-573X>

ⁱⁱProf. Dr., Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, <https://orcid.org/0000-0002-5792-0700>

ÖZET

Amaç: Bu araştırma, hemşirelikte akademik yayınların giderek arttığı 1970–1988 yılları arasında ülkemizin ilk hemşireliğe özel dergisi olan “Türk Hemşireler Dergisi”nde yayınlanan makalelerin incelenmesi ve bu döneme ait makaleler hakkında bilgi verilmesi amacıyla tanımlayıcı ve retrospektif olarak planlanmıştır.

Yöntem: Araştırmanın evrenini 1970-1988 yılları arasında Türk Hemşireler Dergisi’nde yayınlanan makaleler oluşturmuştur. Çalışmada örneklem seçilmemiş ve 1970–1988 yılları arasında yayınlanan 657 makale incelenmiştir. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan değerlendirme formu ile Mayıs 2016’da toplanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler (sayı ve yüzde) kullanılmıştır.

Bulgular: Türk Hemşireler Dergisi’nin çalışmamız kapsamında incelenen sayıları değerlendirildiğinde; 13 yıl boyunca yılda 4 sayı, 6 yıl boyunca yılda 3 sayı olarak yayınlanmıştır. Makalelerin yayın dili Türkçedir. Türk Hemşireler Dergisi’nde 1970 yılında sadece 14 makale yayınlanırken 1980’li yıllara doğru giderek arttığı ve en fazla makale sayısının 1984 yılına ait (51 makale) olduğu görülmektedir. Yayınlanan makaleler değerlendirildiğinde, yüksek oranda (%60) derleme olduğu; konu alanları dağılımlarında ise İç Hastalıkları Hemşireliği (%13,1), Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği (%12,9) ve Hemşirelikte Öğretim (%11,9) konu alanlarının ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Sonuç: 18 yıllık yayın profili incelenen Türk Hemşireler Dergisi, hemşirelik mesleğine özel ilk dergi olması sebebiyle mesleğin tarihsel sürecinde yerini almıştır. Mesleğe kattığı değer yanısıra hemşireler arasında bilginin paylaşılmasına vesile olduğu açık şekilde görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Hemşireler Dergisi, Hemşirelik tarihi, Süreli yayınlar, Tarihsel süreç

ABSTRACT

Object: This research was designed descriptively and retrospectively to examine the articles published in "Turkish Nurses Journal," the first nursing-specific journal in our country, during the period of increasing academic publications in nursing between 1970 and 1988, and to provide information about the articles from this period.

Method: The study's population consisted of the articles published in the "Turkish Nurses Journal" between 1970 and 1988. No sampling was performed, and a total of 657 articles published during the period of 1970-1988 were examined. The research data were collected in May 2016 with the evaluation form prepared by the researchers. Descriptive statistics (number and percentage) were used for data analysis.

Results: When the numbers of the Turkish Nurses Journal examined within the scope of our study are evaluated, it is observed that it was published with 4 issues per year for 13 years and with 3 issues per year for 6 years. The articles are written in Turkish. In 1970, only 14 articles were published in the Turkish Nurses Journal, while it increased steadily towards the 1980s, reaching the highest number of articles in 1984 (51 articles). When the published articles were evaluated, it was found that a high percentage (60%) of them were review articles. In terms of subject areas, Internal Medicine Nursing (13.1%), Pediatric Nursing (12.9%), and Nursing Education (11.9%) are the top three areas represented in the journal.

Conclusion: The Turkish Nurses Journal, whose 18-year publication profile has been examined, has taken its place in the historical process of the profession as it is the first journal specific to the nursing profession. In addition to the value it adds to the profession, it is clearly seen that it helps share knowledge among nurses.

Keywords: Turkish Nurses Journal, Nursing history, Periodicals, Historical process

*Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2023;13(3):635-643

DOI: 10.31020/mutfd.1334059

e-ISSN: 1309-8004

Geliş Tarihi – Received: 31 Temmuz 2023; Kabul Tarihi - Accepted: 17 Eylül 2023

İletişim - Correspondence Author: Seyhan Demir Karabulut <seyhandem@gmail.com>

Giriş

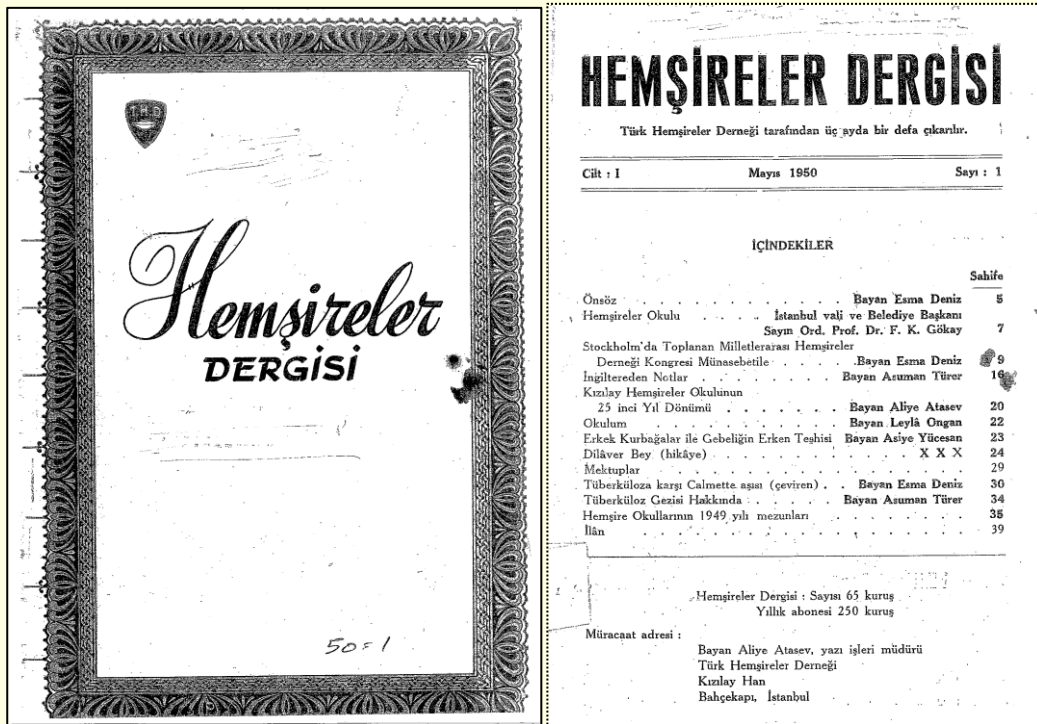
Profesyonel disiplinler, devamlılığını mesleğin uygulamalarında kullanılabilecek bilimsel bilginin üretilmesi ile sağlamaktadır. Çalışma alanının ve tüm bilim insanlarının üretilen bilimsel bilgiden yararlanabilmesi ancak bilimsel ya da akademik ortamlarda bilim dünyasına aktarılması ve meraklılarına ulaştırılması ile mümkündür. Bu nedenle bilimsel süreli yayınların katkısı ve önemi büyüktür.¹

Bilimsel süreli yayınlar; bilim insanlarının çalışmalarını aktardıkları, çalışma yöntemlerini tam açıklığı ile belirterek tekrarlanabilir veya doğruluğu denetlenebilir konumda sundukları iletişim araçlarıdır.¹ Bilimsel süreli yayınlar (dergiler), bilimsel yaşamın olmazsa olmaz bileşenlerinden biridir. Diğer tüm alanlarda olduğu gibi hemşirelikte de bilimsel bilginin paylaşımını artırmak ve bu paylaşımı kolaylaştırmak mesleki dergiler ile mümkündür.²

Türkiye’de dergi yayıncılığının geçmişi Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar dayanmaktadır. Ülkemizde ilk dergi 1840’lı yıllarda Tıp alanında yayınlanmaya başlamıştır. Bu anlamda ilk tıp dergisi 1849 yılında yayın hayatına başlayan “Vekayii Tıbbiye” dergisi olmuştur.³ Hemşirelik mesleğine özel olarak yayınlanan ilk dergi ise Türk Hemşireler Derneği’ne ait olan “Türk Hemşireler Dergisi”dir.

Gönüllü hemşireler tarafından 1933 yılında İstanbul’da “Türk Hastabakıcılar Cemiyeti” adı ile kurulan Türk Hemşireler Derneği, Cumhuriyet ile birlikte 1943 yılında Türk Hemşireler Derneği (THD) adını almıştır. THD’ne ait yayın organı olan Türk Hemşireler Dergisi 1950 yılında “Hemşireler Dergisi” olarak ilk yayını çıkarmıştır. Sonraki süreçte dergi “Türk Hemşireler Dergisi” adı ile 2005 yılına kadar yayınlanmaya devam etmiştir. Yayın sürecine uzun bir ara veren dergi Haziran 2020 yılından itibaren “Türk Hemşireler Derneği Dergisi” olarak tekrar yayın hayatına başlamıştır.⁴

Türk Hemşireler Dergisi, ilk yayını “Hemşireler Dergisi” adı ile 1950 yılı mayıs ayında modern hemşireliğin kurucusu Miss Florence Nightingale’in aziz hatırasına ithaf ederek yayınlamıştır. **Şekil 1**’de Türk Hemşireler Dergisi’nin ilk sayısının kapak ve içindekiler sayfası yer almaktadır. Derginin ilk başkanı Esmâ Deniz’dir. Dergi üç ayda bir yayınlanmaktadır.

Şekil 1. İlk Türk Hemşireler Dergisi Kapak ve İçindekiler Sayfası (1950)

Derginin ilk sayısında Reis Esmâ Deniz "Aziz Meslekdaşlarım" diyerek hitap etmiş ve şu sözleri ile derginin yayınlanma amacını açıklamıştır; "Türk Hemşiresinin meslek ve fikir hayatına bir hizmet olur ümidile bir müddettenberi çıkarmak istediğimiz (Dergi) nin ilk sayısını çok şükür bu satırlarda takdim etmekteyiz. Türk Hemşireler Derneğinin sesi sayılan bu (Dergi) memleketimizde hemşireliği lâıyk olduğu mevkie yükseltmek ve halkımızı iyi vasıfta yetiştirmiş hemşirenin hizmetinden faydalandırmak ideali üzerine kurulmuştur; bu ideal meslekdaşlarımızın gayretleri ile kuvvetlendikçe (Dergi) de inkişaf edecektir....." Ayrıca Esmâ Deniz "tuttuğun şerefli yolda sessiz bir Kahraman gibi ilerleyen aziz meslekdaşım! 1950 yılının ilk aylarında çıkan (Dergi) iniz ilk sayısı ile sana bir çok başarılı ve mesuda seneler diliyor..... Arzu eylediğin takdirde bu satırlarda çıkmak üzere tecrübelerinden bahset, çekinme. Zira bu (Dergi) senin dergin, bu ses senin sesindir" sözleri ile hemşire ve hemşire akademisyenlere yayın için seslenişte bulunmuştur.⁵ Bu sesleniş, özellikle Türkiye’de hemşireliğin 1955’te üniversite düzeyinde eğitime başladığı ve bu anlamda hemşirelerin alana özel bilgi arayışında olduğu göz önüne alındığında daha da anlam kazanmaktadır.

Türk Hemşirelik Dergisi’nin ilk yayınlandığı yıllarda hemşirelik eğitimi henüz üniversite düzeyine ulaşmamıştı. 1950 yıllardan itibaren hemşirelik mesleğini üniversite düzeyine çıkarmak, hastalara daha nitelikli bakım verebilmek, hemşirelik alanında araştırmalar yapabilecek ve ülke sağlık sorunlarına eğilebilecek yetenekte elemanlar kazandırmak, sağlık liselerinde öğretmen ve yönetici, sağlık kurumlarında yönetici ve uzman hemşire yetiştirmek amacı ile Türkiye’de Hemşirelik Yüksekokulu açılması düşünülmüş ve 1955 yılında ilk "Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu" açılmıştır.⁶ Bunu takiben 1961 yılında "Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu" ve "Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu" açılmıştır. Hacettepe Üniversitesi 1968 yılında yüksek lisans programını, 1972 yılında doktora programını ilk başlatan okul olmuştur. Ülkemizde ilk hemşirelikte doçentlik 1972 ve ilk profesörlük 1978’de gerçekleşmiştir.⁷ Bu tarihler, akademik olarak giderek gelişme gösteren hemşirelik için önemli tarihler olmuştur.

Görüldüğü üzere hemşirelikte bilimselleşme çabaları 1950’li yıllarda başlamıştır. Uluslararası ortamda ilk yayınlanan hemşirelik dergisi 1952’de "Nursing Research" adı ile yayınlanmıştır.^{8,9} Söz konusu yıllarda başlayan hemşirelik araştırmaları hemşirelik eğitimi konularına yönelmişken, 1970’lerden sonra klinik uygulamaları kapsayan araştırmalar başlamıştır.¹⁰ Ülkemizdeki durumu tespit etmek amacıyla ilk hemşirelik dergisinin bu kapsamda incelenmesi elzemdir. Bu sebeptendir ki çalışma kapsamında hemşirelik mesleğinin tarihinde önemli bir yere sahip olan Türk Hemşireler Dergisi’nin 1970-1988 yılları arasında yayınlanan sayılarında yer alan makaleler incelenmiş ve yayınların özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye’de doktora programlarının ve doçentlik çalışmalarının 1970’li yıllarda başlaması nedeniyle, çalışma kapsamına bu yıl itibarıyla olan dergi sayıları alınmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Türü

Bu araştırma, hemşirelikte akademik yayınların giderek arttığı 1970–1988 yılları arasında ülkemizin ilk hemşireliğe özel dergisi olan Türk Hemşireler Dergisi’nde yayınlanan makalelerin incelenmesi ve bu döneme ait makaleler hakkında bilgi verilmesi amacıyla tanımlayıcı ve retrospektif olarak planlanmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini 1970-1988 yılları arasında Türk Hemşireler Dergisi’nde yayınlanan makaleler oluşturmuştur. Çalışmada örneklem seçilmemiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri 2016 yılının Mayıs ayında toplanmıştır. Bu süreçte Türk Hemşireler Dergisi’nin büyük çoğunluğuna (54 adet) Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik-Hemşirelik Müzesinden; bir

kısına (16 adet) ise Türk Hemşireler Derneği Genel Merkezi arşivinden ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında 1970–1988 yılları arasında yayınlanan Türk Hemşireler Dergisi'nin toplam 70 sayısında yer alan 657 makale incelenmiştir. Derginin 1989 yılında basılan sayılarına ulaşılamadığından araştırma kapsamına 1988 yılına kadar basılı olan sayılar dahil edilmiştir. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan değerlendirme formu ile toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında Statistical Package for Social Sciences (SPSS) for Windows istatistik paket programına girilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler (sayı ve yüzde) kullanılmıştır.

Bulgular

Türk Hemşireler Dergisi'nin çalışmamız kapsamında incelenen sayıları değerlendirildiğinde; 13 yıl boyunca yılda 4 sayı, 6 yıl boyunca yılda 3 sayı olarak yayınlanmıştır. Derginin 70 sayısının sayfa sayısı toplam 3696, sayfa sayı ortalaması 52,8±15,74 olarak bulunmuştur. Makalelerin yayın dili Türkçedir.

Tablo 1. Türk Hemşireler Dergisi'nde yayınlanan makalelerin yıllara göre dağılımı (n: 657)

Yıl	Makale Sayısı	(%)	Yıl	Makale Sayısı	(%)	Yıl	Makale Sayısı	(%)	Yıl	Makale Sayısı	(%)
1970	14	2,1	1975	36	5,5	1980	45	6,8	1985	41	6,2
1971	22	3,3	1976	28	4,3	1981	46	7,0	1986	48	7,3
1972	20	3,0	1977	27	4,1	1982	38	5,8	1987	46	7,0
1973	21	3,2	1978	28	4,3	1983	45	6,8	1988	40	6,1
1974	20	3,0	1979	41	6,2	1984	51	7,8			

Tablo 1'de araştırmaya alınan makalelerin yıllara göre dağılımları yer almaktadır. Tablo 1 incelendiğinde 1970 yılında sadece 14 makale yayınlanırken 1980'li yıllara doğru giderek artış gösterdiği dikkati çekmekte ve en fazla makale sayısının 1984 yılına ait (51 makale) olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Türk Hemşireler Dergisi'nde yayınlanan makale türleri ve konu alanları (n: 657)

	Sayı	(%)
Makale Türleri		
Derleme	394	60,0
Çeviri	121	18,4
Deneyim	69	10,5
Araştırma	61	9,3
Olgu sunumu	12	1,8
Makalelerin Konu Alanları		
İç Hastalıkları Hemşireliği	86	13,1
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	85	12,9
Hemşirelikte Öğretim	78	11,9
Psikiyatri Hemşireliği	74	11,3
Hemşirelikte Yönetim	67	10,2
Halk Sağlığı Hemşireliği	65	9,9
Hemşirelik Esasları (Hemşirelik Tarihi dâhil)	60	9,1
Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği	48	7,3
Doğum ve Kadın Sağlığı	44	6,7
Genel Konular	40	6,1
Hemşirelikte Araştırma	10	1,5

1970–1988 yılları arasında Türk Hemşireler Dergisi'nde yayınlanan makale türleri ve konu alanları Tablo 2'de gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere, makalelerin yüksek oranda (%60) derleme olduğu; konu alanları dağılımlarında ise İç Hastalıkları Hemşireliği (%13,1), Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği (%12,9) ve Hemşirelikte Öğretim (%11,9) konu alanlarının ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Tablo 3. Türk Hemşireler Dergisi'nde yayınlanan makalelerin yazar sayıları, yazarların unvanları, görevleri ve çalıştıkları kurumlar (n: 657)

	Sayı	(%)
Makale Yazar Sayıları		
1	570	86,8
2	48	7,3
3 ve üzeri	39	5,9
Yazar Unvanı *		
Profesör	21	3,2
Doçent	51	7,8
Yardımcı Doçent	17	2,6
Öğretim Görevlisi	186	28,3
Araştırma Görevlisi	112	17,0
Doktor	22	3,3
Hemşire	91	13,9
Kolej Öğretmeni	23	3,5
Sağlık Meslek Lisesi Öğretmeni	8	1,2
Öğrenci Hemşire	77	11,7
Diğer (Avukat, Diyetisyen, Sağlık İdarecisi vb.)	23	3,5
Unvan belirtilmemiş	26	4,0
Makale Yazarlarının Görevleri *		
Akademisyen	370	56,3
Klinisyen	92	14,0
Hekim	28	4,3
Diğer	140	21,3
Görevi belirtilmemiş	27	4,1
Makale Yazarlarının Çalıştıkları Kurum*		
Üniversite	394	60,0
Hastane	101	15,4
Diğer (Öğrenci veya lise öğretmeni olmasından kaynaklı okul ortamı ve diğerleri)	135	20,5
Kurum belirtilmemiş	27	4,1

* Makalede birden fazla yazar söz konusu olduğu durumlarda ilk yazarın bilgisi esas alınmıştır.

Araştırmada değerlendirilen makalelerin kaç yazarlı olduğu, yazarlarının unvan, görev ve çalıştıkları kurumların dağılımları **Tablo 3**'te yer almaktadır. Tabloda da görüldüğü üzere, makalelerin yazar sayıları incelendiğinde büyük çoğunluğunun (%86,8) tek yazarlı olduğu dikkati çekmektedir. Ayrıca yayınlanan makalelerin %28,3'ünün öğretim görevlisi unvanına sahip yazar tarafından yazıldığı; yazarların %56,3'ünün akademisyen olduğu ve %60'ının üniversite kurumunda çalıştığı saptanmıştır.

Tablo 4. Türk Hemşireler Dergisi'nde yayınlanan makale türlerinin yayınlanma yıllarına göre dağılımı

Makale Yayınlanma Yılı	Makale Türleri											
	Derleme		Çeviri		Deneyim		Araştırma		Olgu sunumu		Toplam	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
1970-1979	151	38,3	54	44,6	26	37,7	24	39,3	2	16,7	257	39,1
1980-1988	243	61,7	67	55,4	43	10,8	37	60,7	10	83,3	400	60,9
Toplam	394	100,0	121	100,0	69	100,0	61	100,0	12	100,0	657	100,0

Çalışma kapsamına alınan dergilerde yayınlanan makale türlerinin yıllara göre dağılımları **Tablo 4**'te sunulmuştur. Tabloda görüldüğü üzere, derleme makale türü 1970-1979 yılları arasında 151 iken bu rakam 1980-1988 yılları arasında 243'e ulaşmıştır. Çeviri makale türü sayısında yıllara göre bir farklılık göstermez iken deneyim, araştırma ve olgu sunumlarında belirgin artışlar olmuştur.

Tablo 5. Türk Hemşireler Dergisi'nde yayınlanan makale konu alanlarının yıllara göre dağılımı

Makale Konu Alanı	Makale Yayınlanma Yılı					
	1970–1979		1980–1988		Toplam	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
İç Hastalıkları Hemşireliği	19	22,1	67	77,9	86	100,0
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	27	31,8	58	68,2	85	100,0
Hemşirelikte Öğretim	40	51,3	38	48,7	78	100,0
Psikiyatri Hemşireliği	42	56,8	32	43,2	74	100,0
Hemşirelikte Yönetim	31	46,3	36	53,7	67	100,0
Halk Sağlığı Hemşireliği	25	38,5	40	61,5	65	100,0
Hemşirelik Esasları (Hemşirelik Tarihi dahil)	19	31,7	41	68,3	60	100,0
Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği	20	41,7	28	58,3	48	100,0
Doğum ve Kadın Sağlığı	16	36,4	28	63,6	44	100,0
Genel Konular	17	42,5	23	57,5	40	100,0
Hemşirelikte Araştırma	1	10,0	9	90,0	10	100,0
Toplam	257	39,1	400	60,9	657	100,0

Araştırmada değerlendirilen makalelerin konu alanlarının yıllara göre dağılımları **Tablo 5**'te yer almaktadır. Tablo 5 incelendiğinde, 1970-1979 yılları arasında 42 adet Psikiyatri Hemşireliği, 40 adet Hemşirelikte Öğretim, 31 adet Hemşirelikte Yönetim alanına özel makalelerin ilk sıralarda yer aldığı, fakat 1980-1988 yılları arasında ise tamamen farklı olarak 67 adet İç Hastalıkları Hemşireliği, 58 adet Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, 41 adet Hemşirelik Esasları alanlarına özel yazılmış makalelerin yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Türk Hemşireler Dergisi'nde yayınlanan makale türlerinin konu alanlarına göre dağılımı

Makale Konu Alanı	Makale Türleri											
	Derleme		Çeviri		Deneyim		Araştırma		Olgu Sunumu		Toplam	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
İç Hastalıkları Hemşireliği	52	13,2	14	11,6	9	13,0	4	6,6	7	58,3	86	13,1
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	46	11,7	20	16,5	11	15,9	6	9,8	2	16,7	85	12,9
Hemşirelikte Öğretim	43	10,9	14	11,6	14	20,3	7	11,5	0	0,0	78	11,9
Psikiyatri Hemşireliği	32	8,1	28	23,1	7	10,1	7	11,5	0	0,0	74	11,3
Hemşirelikte Yönetim	48	12,2	6	5,0	7	10,1	6	9,8	0	0,0	67	10,2
Halk Sağlığı Hemşireliği	48	12,2	4	3,3	1	1,4	12	19,7	0	0,0	65	9,9
Hemşirelik Esasları (Hemşirelik Tarihi dahil)	37	9,4	13	10,7	5	7,2	4	6,6	1	8,3	60	9,1
Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği	31	7,9	5	4,1	4	5,8	7	11,5	1	8,3	48	7,3
Doğum ve Kadın Sağlığı	35	8,9	5	4,1	0	0,0	3	4,9	1	8,3	44	6,7
Genel Konular	17	4,3	9	7,4	10	14,5	4	6,6	0	0,0	40	6,1
Hemşirelikte Araştırma	5	1,3	3	2,5	1	1,4	1	1,6	0	0,0	10	1,5
Toplam	394	100,0	121	100,0	69	100,0	61	100,0	12	100,0	657	100,0

Tablo 6 değerlendirildiğinde; derleme makale türünün en fazla İç Hastalıkları Hemşireliği (%13,2), çeviri makale türünün en fazla Psikiyatri Hemşireliği (%23,1), deneyim makale türünün Hemşirelikte Öğretim (%20,3), araştırma makale türünün Halk Sağlığı Hemşireliği (%19,7), olgu sunumu makale türünün İç Hastalıkları Hemşireliği (%58,3) alanlarında olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Türk Hemşireler Dergisi'nde yayınlanan makale türlerinin makale yazar sayısına göre dağılımı

Makale Türleri	Makale Yazar Sayıları							
	1		2		3 ve üzeri		Toplam	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Derleme	348	88,3	25	6,3	21	5,4	394	100,0
Çeviri	110	90,9	7	5,8	4	3,3	121	100,0
Deneyim	66	95,7	3	4,3	0	0,0	69	100,0
Araştırma	35	57,4	12	19,7	14	22,9	61	100,0
Olgu Sunumu	11	91,7	1	8,3	0	0,0	12	100,0
Toplam	570	86,8	48	7,3	39	5,9	657	100,0

Çalışma kapsamına alınan dergilerde yayınlanan makale türlerine göre makale yazar sayılarının dağılımları **Tablo 7**'de sunulmuştur. Buna göre; tüm makale türlerinde çoğunluğun tek yazarlı olduğu görülmektedir. Araştırma türü makalelerde ise %57,4'ünün tek yazarlı olduğu, %22,9'unun ise 3 ve üzeri sayıda yazar tarafından yazıldığı görülmektedir.

Tablo 8. Türk Hemşireler Dergisi'nde yayınlanan makalelerde kullanılan İngilizce ve Türkçe kaynak sayılarının yıllara göre dağılımı

Makale Yayınlanma Yılı	Kullanılan Kaynakların Dili					
	Türkçe		İngilizce		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1970–1979	319	12,3	655	25,1	974	37,4
1980–1988	649	24,9	981	37,7	1630	62,6
Toplam	968	37,2	1636	61,8	2604	100,0

Makalelerde kullanılan toplam İngilizce kaynak sayısı 1970-1979 yılları arasında 655 iken 1980-1988 yılları arasında 981'dir. Toplam Türkçe kaynak sayısı ise 1970-1979 yılları arasında 319 iken 1980-1988 yılları arasında 649'dur (**Tablo 8**).

Tartışma ve Sonuç

Ülkemizde hemşirelik alanına özel ilk dergi olan "Türk Hemşireler Dergisi"nin 1970-1988 yıllarına ait sayıları bu çalışma kapsamında incelenmiş ve 657 makale değerlendirilmiştir. Değerlendirme esnasında hemşirelik eğitiminin tarihi araştırmacılar için kılavuz olmuştur.

Türk Hemşireler Dergisi'nin 1970-1988 yıllarına ait incelenen sayıları göz önüne alındığında; 1970 yılında sadece 14 makale yayınlanırken 1980'li yıllara doğru ve sonrasında makale sayısında giderek artış dikkati çekmektedir (Tablo 1). Ülkemizde hemşirelik alanında ilk yayınlanan dergi olması ve hemşirelikte üniversite eğitiminin derginin doğuş tarihinden sonra olması makale sayısının giderek artmasını açıklamaktadır. Özellikle bu sonucun 1972 yılında hemşirelikte doktora eğitiminin başlangıç tarihi ile birlikte değerlendirildiğinde akademik gelişmelerin yansımaları olduğu düşünülmektedir. Ayrıca 1981 yılında Yüksek Öğretim Kurumu'nun oluşturulmasıyla ve 06.11.1981 yılında resmi gazetede yayınlanan Yüksek Öğretim Kanununun "doçentlik sınavına katılabilmek için" gerekli şartların içerisinde "orijinal bilimsel araştırma ve yayınlar yapmak" koşulunun bulunması da bu süreci açıklamaktadır.¹¹ O dönemlerde tıp alanında yayınlanan makaleleri Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası özelinde değerlendirdiğimizde ise 1961-1981 yılları arasında makale sayısı 1742 adettir.³ Bu durum hemşirelik eğitim ve bilgi paylaşımı sürecinin ne kadar geciktiğinin göstergesidir.

Çalışmamızda incelenen dergilerde yayınlanan makalelerin daha çok derleme (%60) türünde olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Arda ve Kutlay'ın 1947-1996 yılları arasında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası'nı inceledikleri çalışmada bizim sonuçlarımıza benzer sonuçlar ortaya konulmuştur. Şöyle ki; söz konusu çalışmada 1947-1960 yılları arasında "derleme" ve "vaka sunuşları" %72,8 oranında iken 1961-1981 yılları arasında %50'ye, 1982-1994 yılları arasında %38'e düşmüştür.³

Günümüzde "araştırma" türü makalelerin daha kıymetli olduğu açıktır. Çalışma kapsamında incelenen makaleler arasında "araştırma" türü makale sayısının düşük olması o günün şartları altında incelendiğinde normal olarak değerlendirilmektedir. Şöyle ki; ülkemizde hemşirelikte yapılan ilk araştırma 1959-1960 tarihleri arasında (Report of The Educational Survey Preliminary to Establishment of the Florence Nightingale Higher Educational Program For Nursing), ikinci araştırma 1962 yılında (Türkiye'de Hemşirelerin Rol İmajı) yapılmıştır. Üçüncü araştırma ise sadece hemşireliğe özel olmayıp hemşirelerin aktif katkıda bulunduğu bir çalışmadır (Türk Sağlık İnsangücü) ve 1962-1963 yılları arasında yapılmıştır. Daha sonra ise 1979 yılında Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik yüksekokulu bir araştırma (Türkiye'de Kırsal Toplum Sağlığı) yürütmüştür.¹² Bu tarihler gözönüne alındığında araştırma türü makale sayısının azlığının sebebi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca

araştırma türü makalelerin ortaya çıkması Hacettepe Üniversitesi'nin katkısı ile mümkün olmuştur. Hacettepe Üniversitesi "Hemşirelikte Yüksek Lisans" ve "Doktora Programlarını" başlatmış ve öğrencilerinden araştırma yapmaları talebinde bulunmuştur.¹²

Tablo 4'te görüldüğü üzere, 1970 yılından 1980'li yıllara doğru Tablo 1 ile doğru orantılı olarak derleme, deneyim, araştırma ve olgu sunumunda artış olduğu belirlenmiştir. Çeviri türü makaleler ise artmamakla birlikte sayı olarak değerini korumuştur. Khorshid ve arkadaşlarının "bir hemşirelik dergisinin incelenmesi" isimli makalesinde söz konusu dergiyi 1985-2010 yılları arasında değerlendirmişler ve özellikle 1985 yılına ait 9 adet derleme makalesi, 14 adet araştırma, 18 adet özet, 3 adet çeviri olduğunu tespit etmişlerdir.¹³ 1986 yılında derleme sayısında bir artış (20 adet) söz konusu iken araştırma ve özet sayısında çok büyük değişiklik mevcut değildir. Fakat çeviri makale türü sonraki yıllarda hiç yapılmamıştır denilebilir.

Derginin incelenen yıllarında İç Hastalıkları Hemşireliği, Çocuk Sağlığı Hemşireliği ve Hemşirelikte Öğretim konu alanlarının ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir (Tablo 2). Şen ve arkadaşlarının aktardığına göre özellikle 1950'lerden sonra hemşirelik alanında yürütülen araştırmaların konu odağını hemşirelik eğitimi oluşturmuş, ancak 1970'lerden sonra klinik uygulamalara yönelik çalışmalar yapılmıştır.¹⁴ Söz konusu tespit bizim çalışmamızı da destekler niteliktedir. Ayrıca Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi'nin 1994-2013 yılları arasında yayınlanan makalelerinin incelendiği bir çalışmada Hemşirelik Esasları ve İç Hastalıkları Hemşireliği konu alanlarının ilk sırada ve eşit sayıda olduğu bulunmuştur. Bu iki alanı Hemşirelikte Yönetim ve Öğretim konu alanı takip etmiştir.¹⁴ Aradan geçen 20 yıl gibi bir süre olmasına rağmen konu alanlarının benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen yayınların çoğunluğunun (%86,8) tek yazarlı olduğu saptanmıştır (Tablo 3). Ünsal ve Sökmen'in, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi ile ilgili yaptıkları çalışmada makalelerin %46,5'inin; Hiçdurmaz ve arkadaşlarının, Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi üzerinde yaptıkları çalışmada ise makalelerin %44,5'inin iki yazarlı olduğu tespit edilmiştir.^{2,15} Çalışma sonuçları ile mevcut makaleler karşılaştırıldığında çalışmamızda derleme makale türünün çoğunlukta olmasının tek yazarlılık durumunu açıkladığı düşünülmektedir. Araştırma makale sayılarında ise iki ve üç yazarlı makale sayı oranları artmaktadır (Tablo 7). Çalışmamızın diğer çalışmalara göre daha önceki yılları temsil etmesinin tek yazar oran çokluğunu açıkladığı düşünülmektedir.

Türk Hemşireler Dergisi'nde yayınlanan makale yazarlarının yarısından fazlasını akademisyenler (%56,3) oluşturmakta ve buna bağlı olarak çalıştıkları kurum üniversitedir (%60) (Tablo 3). Akademisyenlerin yanı sıra hemşire (%13,9) ve öğrenci hemşirelere (%11,7) ait olan makale sayısının azımsanmayacak oranda olması günümüzde akademik kaygı nedeniyle yapılan yayınlar düşünüldüğünde çok anlamlı görülmektedir. Hiçdurmaz ve arkadaşlarının çalışmasında makale yazarlarının %83,7'si akademisyen iken, %7,4'ü hemşire, %2,7'si öğrenci hemşiredir.¹⁵ Aynı şekilde Şen ve arkadaşlarının çalışmasında ise yazarların çoğunluğu (%75,6) akademisyendir. Hemşire/ebe/hekim oranı ise %1,5'tir.¹⁴ Çalışmamız kapsamında değerlendirilen yıllar düşünüldüğünde, akademisyen sayısının azlığı ve derginin tüm hemşirelere sesleniş ile ortaya çıkması hemşire ve öğrenci hemşire yazar çokluğunu açıklamaktadır. Ayrıca yukarıda belirtildiği üzere ilk yüksek lisans ve doktora programlarının açıldığı Hacettepe Üniversitesi'nin, öğrencilerinden araştırma çalışması istemesi öğrenci hemşire yazar sayısının fazlalığını açıklamaktadır.

Türk Hemşireler Dergisi'nde 1970-1988 yılları arasında yayınlanan makalelerin yayınlanma yılı ile kullanılan kaynak sayısı arasında bir ilişki olup olmadığı değerlendirildiğinde (Tablo 8); yıllar ilerledikçe kullanılan Türkçe ve İngilizce kaynak sayılarının arttığı görülmektedir. Bunun yanı sıra ilk 1970-1979 yılları arasında İngilizce kaynak sayısının çokluğu dikkati çekmekte ve bu duruma o dönemde ülkemizde hemşirelik alanına özel kaynak azlığının sebep olduğu düşünülmektedir. Özellikle 1970-1979 yılları arasında yayınlanan çeviri makale türünün ikinci sırada yer alması bu düşüncüyü desteklemektedir. Derginin yayın yılları ilerledikçe kullanılan

toplam kaynak sayısının arttığı görülmekte, bu sonuç yıllar ilerledikçe hemşirelerin ulaşabileceği kaynak sayılarının arttığına ve ulaşılabilirliğine işaret etmektedir.

Çalışmamız kapsamında Türk Hemşireler Dergisi'nin 1989 yılına ait hiçbir sayısına ulaşamamıştır. 1988 yılına kadar dernek başkanlığı hemşire akademisyenler tarafından sürdürülmekte iken, 1988 yılı 3-4. sayıda dernek başkanının değiştiği ve akademisyen olmadığı belirlenmiştir. Bu konuda yönetim değişikliğinin dergi yayınlanmasını olumsuz etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak "Türk Hemşireler Dergisi" hemşirelik alanına özel bilgi birikimini okuyucularına aktarmak açısından yıllarca önemli bir hizmet görmüştür. 18 yıllık yayın profili incelenen Türk Hemşireler Dergisi'nin hemşirelik alanına büyük oranda katkı verdiği, hemşireler arasında iletişimi sağladığı ve akademik yükseltmelerde etkili olduğu düşünülmektedir.

Bilgi

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır. Bu çalışma 01-04 Haziran 2016 tarihinde gerçekleştirilen "II. Ulusal Hemşirelik Tarihi Kongresi"nde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

Araştırmacı Katkı Oranı Beyanı

Seyhan Demir Karabulut: Fikir, tasarım, danışmanlık/denetleme, veri toplama ve işleme, analiz ve yorum, kaynak taraması, makale yazımı, eleştirel inceleme.

Sibel Erkal İlhan: Fikir, tasarım, danışmanlık/denetleme, analiz ve yorum, makale yazımı, eleştirel inceleme.

Kaynaklar

1. Yılmaz O. "Yazardan Kaynaklanmayan Etik Dışlıklar" İçinde H.Akan (Ed.), Bilimsel Yayınlar Kitabı, Ankara, Türkiye: Bilimsel Tıp yayınevi; 2010. s.37.
2. Ünsal A, Sökmen S. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisinin Makale ve Yazar Özellikleri. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2011;14(4):10-16.
3. Arda B, Kutlay N. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası (1947-1996). Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 1997;50(2):61-66.
4. Türk Hemşireler Derneği Dergisi [Internet]. Erişim Tarihi: 21/07/2023 Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/thdd>.
5. Hemşireler Dergisi. Mayıs, Cilt 1, Sayı 1, İstanbul. 1950
6. Erhan S. Hemşirelik Tarihi, Divan Matbaacılık Tesisleri, İstanbul, 1978, s.100-103.
7. Kocaman G. Türkiye'de Hemşirelik Eğitim Sorunları ve Çözüm Arayışları. In: Bayındır Ü, Durak Hİ. Türkiye'de Tıp-Sağlık Bilimleri Alanında Eğitim ve İnsan Gücü Planlaması. "Mevcut Durum ve 2013 Yılı Vizyonu". Tıp-Sağlık Bilimleri Eğitim Konseyi Başkanlığı, 2008
8. Helen L. Bunge. Introduction to: Nursing Research. Nursing Research [Internet]. June 1952; 1(1):p. 4. Erişim tarihi: 19/06/2023 Erişim Adresi: https://journals.lww.com/nursingresearchonline/Citation/1952/06000/Introduction_to__NURSING_RESEARCH.1.aspx
9. Karabulut N, Gürçayır D, Aktaş YY. Hemşirelik araştırma tarihi. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2019;(2):121-128.
10. Karagözoğlu Ş. Bilimsel bir disiplin olarak hemşirelik. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2005;9(1):6-14.
11. Yükseköğretim Kanunu [Internet]. Resmi Gazete. 7 Ekim 1981 Tarihli, 2547 Kanun Numaralı. Erişim Tarihi: 02.02.2020 Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17506.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17506.pdf>
12. Velioglu P, Oktay S. Türkiye de hemşirelik araştırmalarına tarihsel açıdan kısa bir bakış. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi 1999;1:5-12.
13. Khorshid L, et al. Bir hemşirelik dergisinin incelenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2012;28(1):47-55.
14. Şen E, et al. Türkiye'deki Hakemli Hemşirelik Dergilerinde 2007-2012 Yılları Arasında Yayınlanan Araştırmaların Bazı Özellikleri: Bir Durum Saptama. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi 2014;22(3):129-136.
15. Hiçdurmaz D, et al. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi'nde Yayınlanan Yazıların Özelliklerinin Geriye Dönük Olarak İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2016;3(1):37-53.